

TRANSILVANIA – STRĂVECHI PĂMÂNT ROMÂNESC

Marele prozator, Mihail Sadoveanu, spunea: pentru a înțelege bine lucrurile, acestea trebuie luate și prezentate de la obârșie. În materialul de față nu ne propunem să scriem o istorie a Transilvaniei, ci numai o sumară prezentare a principalelor coordonate ale ei, astfel încât beneficiarii acestor gânduri și rânduri să se clarifice mai bine cu problematica abordată, iar atunci când li se aruncă în față teorii false, denaturări, interpretări nerealiste sau afirmații de rea credință, fără nicio acoperire, să fie în măsura a lua poziție fermă, a veni cu argumente științifice în susținerea adevărului istoric ca un bun român al statului nostru. În prezent, se dispune de un bogat arsenal informativ și documentar de ordin etnografic, lingvistic, toponimic, ș.a., care dovedesc formarea popului român și a limbii sale pe vatra strămoșească și în zone limitrofe. Teritoriul cuprins între Carpații Meridionali, Orientali și Apuseni constituie leagănul în care s-au născut românii ca popor. Istoria acestei provincii, Transilvania, în sensul larg al termenului, se pierde în negura vremurilor. Aici au durat geto-dacii, ramura nord-dunăreană a puternicului trunchi tracic, complexul de fortificații încă din timpul lui Burebista și întăririle din vremea lui Decebal. După cum se știe, la Ulpia Traiana Sarmizegetusa și-au stabilit cuceritorii romani centrul Daciei Romane.

După retragerea aureliană (271-275 d. Hr.) a administrației și armatei, au urmat valurile invadaatoare ale populațiilor migratoare: vandalii, goții, taifalii, hunii, gepizii, slavii, bulgarii, ungurii, pecenegii, cumanii, tătarii cu marea lor invazie din 1241. Aceste valuri năvălitoare s-au succedat peste pământul nostru românesc aproape o mie de ani, apoi a venit pericolul din partea celor trei imperii: otoman, habsburgic, țarist. Pe bună dreptate, unii istorici au apreciat că poporul român a fost un popor asediat. Ne vom referi, pe larg, la unguri, de unde au venit și dacă pretențiile lor cu privire la Transilvania au vreun temei. Adversarii românismului, de la teoria „imigraționistă a românilor” a lui Franz Joseph Sulzer (1782), dezvoltată de Robert Rosler (1871) și până astăzi – ungurii n-au încetat să declare și să răspândească în toată lumea cât mai multe lucrări și minciuni, urmărind să „constrângă” opinia publică internațională, în special factorii de decizie, că Transilvania e patria maghiarilor, pentru că la năvălirea lor în Europa „au găsit acest teritoriu nelocuit” și că „românii nu erau aici”, ei formându-se „undeva la sud de Dunăre”, ca „popor de nomazi”, răătăcitori cu turmele de oi, „năvălind apoi peste ungurii din Transilvania” în valuri în secolele XII-XIII, devenind majoritari aici în „patria ungurilor”. După anul 1918, ei susțin că „fără Transilvania nu poate să existe un stat ungar și viață ungurească”. Se pretinde, totodată, că maghiarii sunt un popor „latinizat”, „european”, care are o „misiune civilizatoare”, de „europenizare” în această parte a continentului și au afirmat despre România că „drumul ei spre Europa trece prin Ungaria”.

Populație asiatică din părțile Altaiului, în apropiere de partea nordică a Persiei (Iranul de astăzi), maghiarii au plecat spre apus în secolul I d. Hr., zăbovind în ținuturile de stepă de pe cursul mijlociu al Volgăi și Munții Urali. Istoricul Constantin C. Giurescu precizează evoluția lor în timp și spațiu. „Pe la 830 îi găsim între Don și Nipru, în ținutul cunoscut sub numele de Lebedia. Atacul pecenegilor îi silește să părăsească și acest ținut. O parte se întorc îndărăt, în Asia (chinezii spun că au o zonă, și acum, în care populația respectivă vorbește o limbă asemănătoare cu cea maghiară), restul se îndreaptă spre apus și ajung pe la 890 până la Atelkuz (în maghiara de azi Etelköz), adică în țara dintre râuri – regiunea dintre cursul inferior al Prutului și Niprului, înglobând, deci și Bugeacul. Aflați în această zonă, au intrat în conflict cu bulgarii care, în alianță cu pecenegii, i-au atacat dinspre sud, adică din acea parte care mai târziu se va numi Basarabia, le-au distrus taberele, obligându-i să părăsească Atelkuz-ul și să se retragă spre nord. Potrivit lui Anonymus – notarul unuia dintre regii ungurilor – triburile maghiare unite sub conducerea lui Arpad, în retragerea lor în fața ofensivei bulgaro-pecenege, au urmat valea Prutului, spre nord; populație de pustă, a evitat munții, până în dreptul localității Munkacs de unde, în anul 895, au pătruns în șesul Tisei și al Dunării prin trecătoarea Vereczke și în anul 896 s-au stabilit în Câmpia Panonică (erau circa 200.000, cu o armată de călăreți de aproximativ 20.000). Aici, maghiarii au găsit o populație românzată, sedentară și pășuni întinse, care le-au asigurat un habitat bun pentru ei și turmele lor de animale. După trecerea prin Vereczke, bandele maghiare au atacat băștinașii, apoi s-au îndreptat spre vestul Europei. Despre aceasta, istoricul maghiar Eduard Layons scrie în lucrarea *Istoria generală a ungurilor*: „... datorită calităților militare, terorii ce o inspirau, noii veniți se dovediseră a avea o mare superioritate asupra statelor divizate și slăbite din Polonia și Dacia, așa că triumful ungurilor nu se

lăsa așteptat... Alimentele preferate erau carnea, aproape crudă, și laptele; capetele și le rădeau, veșmintele și le făceau din piele de animale, poneau în escapadele lor cu strigăte ascuțite și sinistre ce înspăimântau. Ungurimea își făcu cunoscută prezența în Europa de la Altai la Carpați, tropăitul ungurilor, predilecția de a-și exersa îndemânarea de lăncieri și arcași pe ținte umane, îi făceau temuți”.

De aceea, popoarele care le-au cunoscut „vitejia” adăugau și propoziția: „Ferește-ne Doamne de unguri”. Denumirea de ungur se trage de la țara (cetatea) moravă a Ungului sau Unguarului, locuită de slavi și români și constituia ultimul obstacol în fața Panoniei. După ce aceasta a fost cucerită, maghiarii au început să fie numiți „cei care vin dinspre Ung”, „maghiarii” sau „unguri”. Tot Anonymus ne spune că blahii (vlahii) și slavii dintre Tisa și Dunăre „...*chiar oarecum în batjocură pe Arpad, ducele Ungariei, și pe ai săi i-au numit în răs Huanguri*”. În perioada 908 – 955, ungurii au atacat și jefuit, de nenumărate ori, Lombardia, Veneția, Bavaria, Franconia, Turingia, Baselul, Alsacia, Lorena, Verdunul, Italia, până aproape de Roma. În 955, pe timpul unei noi invazii, în Austria și Germania, fiind întâmpinați de oștile unite și bine organizate ale germanilor și cehilor, conduse de împăratul Otto cel Mare, ungurii au suferit o grea înfrângere pe valea râului Lech, în apropiere de orașul Augsburg. Această înfrângere de proporții, la care s-au adăugat și înfrângerile anterioare, din anul 933 din Germania, cea din fața saxonilor din 938 și cea din 955 din Carinthia, au pus capăt expedițiilor de jaf din Europa de vest.

După insuccesele din vest, ungurii și-au îndreptat privirile spre est, încercând să înfrângă rezistența oștilor voievozilor români Gelu, Glad și Menumorut. Penetrația maghiarilor în Transilvania s-a făcut într-o perioadă de aproape 300 de ani, pentru că românii au opus o rezistență dărză, eroică, iar ungurii n-au dispus de forțe suficiente pentru a realiza o adevărată ocupație pe tot teritoriul românesc - din Arcul Carpat, „Transilvania cu tot platoul ei” – apreciază C. Lehrer în *Ardealul - pământ românesc*. Problema Ardealului văzută de un american, cu depresiunile muntoase și cu șirurile de munți ce o înconjoară din toate părțile, n-a fost pentru poporul maghiar – popor al șesului, popor al pustiilor – o împlinire geografică, după cum n-a fost nicio împlinire istorică. În viața poporului ungur, „Transilvania a fost un accident”. La acea dată maghiarii erau interesați și preocupati de hrană, în special sare, îmbrăcăminte, și de obiectele produse de români, apoi aurul necesar comerțului și tezaurizării. După raidurile întreprinse și realizarea scopului urmărit, maghiarii se retrăgeau în Alfola (Panonia), foarte puțini au rămas să convețuiască cu populația băștinașă. Așa se explică faptul că în întreaga Transilvanie nu se găsesc urme care să dovedească prezența maghiarilor aici în acea perioadă.

Fiind greu adaptabili la sedentarism, penetrația și așezarea unor grupuri de maghiari în Transilvania a durat până în secolul al XIII-lea și începutul celui de-al XIV-lea, când au atins linia Carpaților Răsăriteni. Deoarece era imposibil să stăpânească efectiv provinciile invadate, regii maghiari, dispunând de un număr mic de oameni, estimat la 150.000, pentru apărarea acestor teritorii au folosit pe secui, despre care Antonius Verantius (1504-1579) preciza: „Se deosebesc de unguri prin aproape toate obiceiurile, legile și felul lor de a trăi, afară de religie, și nu se aseamănă nicidecum nici chiar ca limbă când vorbesc după chipul strămoșilor”. Secuii au fost și ei maghiarizați. Pe la mijlocul secolului al XII-lea, au fost aduși în Transilvania coloniști germani cunoscuți sub numele de sași. Toți acești coloniști, inclusiv maghiarii, invadatori și ocupanți, au convețuit cu românii băștinași – făuritori de civilizații – pe meleagurile românești, din moși-strămoși, influențându-se reciproc în multe domenii de activitate ale vieții materiale și spirituale.

Având în vedere cele de mai sus, pe bună dreptate Nicolae Iorga, într-o conferință ținută la Oradea, în anul 1938, s-a referit la culegerea de articole, de autori maghiari, intitulată *Ungaria și civilizația*, și în care se consemna, de către un autor: „Numai în veacul al XII-lea se pomenesc pentru prima oară despre colonii românești (valahe) în Transilvania, totuși acest popor de ciobani s-a stabilit în măsură mare în Ungaria” (adică în Transilvania n. I.F.). Citând acest pasaj, N. Iorga a spus: „Cum se știe, împotriva ciobanilor nu s-au ridicat oile, dar deseori au protestat măgarii”. În continuare, savantul nostru a subliniat: „Un lucru este foarte sigur, că regii unguri au pătruns după anul 1100 dincoace de Tisa. Veți întreba care este remediul acestei afirmații a dumitale și care nu se poate înlătura. Ungurii până în anul 1100 s-au găsit în această situație: erau o bandă de năvălitori și prădători”.

Teoria maghiară, răspândită în cercurile politice influente din marile capitale occidentale, potrivit căreia maghiarii au drepturi istorice asupra Transilvaniei, este drastic demolată de întreaga istoriografie, inclusiv de cea maghiară, obiectivă, debarasată de influențele politicii ungarismului revizionist, de invadarea de către maghiari a Câmpiei Panoniei, Transilvaniei, Crișanei, Banatului și Maramureșului, unde românii trăiau organizați în voievodate, țări și cnezate, aveau cetăți de apărare, oaste pentru înfruntarea dușmanilor. Aceasta era o dovadă concludentă că împăratul Aurelian nu a retras populația din Dacia, cum eronat este prezentată de unii simbriași, istorici și politologi maghiari, inclusiv din zilele noastre.

Istoricul german, de origine săsească, Adolf Armbuster, scrie: „Apărât de Centura Carpaților, care include Podișul Transilvaniei, leagănul Daciei preromane, îmbâlnzit de câmpia înconjurătoare, despărțite unele de altele de hotare naturale evidente, acest spațiu geografic va deveni pentru un alt mileniu cadrul noii realități etnice, care, în curând, avea să corespundă și unei realități politice”. Istoria Romanității orientale este, de fapt, un proces de contradicție și deznaționalizare, la capătul căreia ea își va pierde toate pozițiile în afară de chintesența ei din spațiul carpato-dunărean. Menținerea unor „atoli” de azi ai României orientale în afara spațiului carpato-dunărean nu scade valoarea generală a acestei afirmații. Odată fixată asupra acestei poziții, Romanitatea orientală care de acum înainte se va identifica cu poporul român - s-a apărut în împrejurări externe permanent nefavorabile și împotriva tuturor primejdiilor, a reușit să se păstreze, dovedindu-se o cetate inexpugnabilă. Contemporanilor nu le-a scăpat acest proces dramatic din răsăritul Europei, care avea să ducă la o nouă sinteză etnică; pentru a o desemna, ei aveau, firește, de un termen corespunzător, care să-i exprime trăsăturile caracteristice. Această nouă realitate etnică o surprindem documentar sub un nume propriu într-o scrisoare a împăratului bizantin Vasile al II-lea Macedoneanul din anul 980. (...) Numele sub care întâlnim poporul român în hrisovul imperial este cel de *vlahi*”.

Cărturarul maghiar Losontzy Istvan, în anul 1771, care nu poate fi acuzat că a nutrit sentimente pro-românești, spune: „Împăratul Aurelian, în anul 274, a mutat acolo (din Dacia – n. I.F.) pe vitejii romani în Moesia. Cei care rămaseră mai departe acolo, cu timpul, au devenit valahi, care își spun și astăzi romani”. Istoricul ungar Huszti András, în anul 1791, face unele precizări, fără a fi bazate pe o atentă cercetare, astfel: „urmașii geților trăiesc și astăzi și locuiesc acolo unde au locuit părinții lor. Nicio națiune nu are limba atât de apropiată de cea veche limbă romană (latina n. I.F.), ca limba valahilor; ceea ce este un semn sigur și care nu poate înșela că ei sunt în Ardeal urmașii vechilor coloni romani, despre care înseamnă pe scurt acestea: numele acestui popor în limba lui proprie este român (*rumuny*), adică de la Roma sau roman”. În 1915, geograful maghiar Jenő Kalnoky făcea aprecierea că Principatul Transilvaniei, în forma autohtonă de organizare voievodală, deci cu un specific românesc, care s-a păstrat, „are o istorie aparte de cea a Ungariei”. Dar istoricul A. Szilagi afirmă că „Transilvania și Ungaria nu s-au confundat niciodată și întotdeauna ele au format două țări diferite”. La rândul său, istoricul american John Mathely scrie: „teoria părăsirii Daciei și a populării acesteia ulterior printr-o masivă migrare din sudul Dunării, nu poate fi acceptată nici ca ipoteză”. El consideră că dacă n-ar exista pretențiile expansioniste „cu aparență de justificare istorică, este puțin probabil ca o asemenea teorie să fi fost vreodată născocită”.

Istoriografia românească împărtășește astfel de opinii obiective, întemeiate pe izvoare narative și numeroase cercetări arheologice. Menționăm doar concluzia trasă de academicianul Ștefan Pascu în lucrarea sa *Ce știm despre Transilvania*: „o populație care trăia cu milenii în aceleași locuri – populația dacă – nu-și părăsește locurile ancestrale în nici o împrejurare. În al doilea rând, nu se cunoaște nici un caz în istoria omenirii când o populație să-și fi părăsit, în totalitate căminele, gospodăriile, în fața unor invazii. În al treilea rând, de la părăsirea Daciei de către oficialitatea romană, până la așezarea goților – primul val de populație în migrațiune – au trecut mai multe decenii. În al patrulea rând, chiar noii veniți ar fi împiedicat o asemenea evacuare, având nevoie de sprijinul material al autohtonilor – obligații în natură – și colaborarea militară a acestora. În al cincilea rând, teritoriile sud-dunărene nu erau prea liniștite și mai ferite de primejdii decât cele nord-dunărene. În al șaselea rând, germanii așezați în vastele teritorii ale imperiului erau socotiți ca aliați (federati) ai acestuia, ceea ce însemna o colaborare politică și militară. În al șaptelea rând, nu există nici un izvor care să ateste venirea românilor de la sudul la nordul Dunării într-o vreme mai târzie. În al optulea rând, populația daco-romană, devenită poporul român, ar fi trebuit să aibă o memorie neobișnuită în a se așeza, după 600-800 de ani exact în locurile părăsite cu șase-opt secole înainte”.

Adesea întâlnim în scrierile istoricilor maghiari faptul că Transilvania este pământ unguresc, că românii sunt venetici, ocupanți ai acestui teritoriu. Ei întrețin în rândurile concetățenilor o atmosferă de ură împotriva românilor, de răzbunare, de superioritate și de minimalizare a gradului de civilizație a celor care trăiesc în România. Să amintim de manifestările maghiarilor veniți la meciul de fotbal România-Ungaria din 2009, respectiv huliganismul și sălbăticia de care au dat dovadă cât s-au aflat pe pământ românesc. Asemenea manifestări fac notă discordantă cu pretenția de civilizație și cultură ale celor de la Budapesta. Se cuvine să ne oprim pe scurt și la problema „stăpânirii” maghiare în Transilvania timp de 1000 de ani, cum pretinde Laszlo Lăraș. Ne-am referit la faptul că românii, conduși de Menumorut, Glad și Gelu, precum și de urmașii acestora, au opus o dărză rezistență invadatorilor maghiari în Transilvania timp de 300 de ani. Abia după acești ani, năvălitorii maghiari și-au instaurat stăpânirea în Ardeal, însă românii transilvăneni au reușit să-și mențină autonomia, să-și păstreze individualitatea. Transilvania, în

perioada medievală, a fost zguduită de puternice răscoale țărănești (Răscoala de la Bobâlna – 1437-1438, Războiul țărănesc condus de Gh. Doja din 1514 – cele mai importante din Europa). Cauzele sociale ale acestora s-au împletit cu cele de ordin național (românii ajunseseră, în masă, iobagi asupriți de grofi maghiari). Pentru consolidarea dominației lor sociale și politice, cele trei stări privilegiate – nobilimea maghiară, sașii și secuii – au constituit așa – numitul *Unio Trium Nationum* (1438), prin care își propuneau conservarea stăpânirii lor asupra categoriilor neprivilegiate, în primul rând populația dependentă și necatolică (românii erau ortodocși).

După dispariția Regatului ungar de pe harta continentului, în urma bătăliei de la Mohács (1526), Transilvania devine, în 1541, principat autonom sub suzeranitatea Imperiului Otoman. În prima jumătate a secolului al XVII-lea, Transilvania s-a implicat în Războiul de 30 de ani, iar la sfârșitul aceluși secol, intră în componența Imperiului Habsburgic, în 1765 capătă statutul de Mare Principat, pe baza Diplomei Leopoldine din 1691, care a stabilit, prin cele 18 puncte, principiile după care trebuie condusă Transilvania, continuă autonomia, de data asta sub habsburgi.

În anul 1867, în împrejurările cunoscute, s-a constituit Imperiul Austro-Ungar, iar Transilvania a devenit parte componentă a statului ungar, până în anul 1918. Așadar, Transilvania nu a fost stăpânită un mileniu de Ungaria ci numai cca 50 de ani (de la 1867 la 1918). Se înțelege că puterea era exercitată de nobilimea maghiară, în sprijinul căreia au fost sașii și secuii, împotriva românilor transilvăneni, doar nu întâmplător s-au ridicat ei prin răscoala țărănească condusă de Horia, Cloșca și Crișan (1784-1785), prin mișcarea politică a *Suplexului* (1791-1792), revoluția din 1848-1849 și mișcarea politică a *Memorandumului* din 1892. La acestea trebuie adăugate: rolul Școlii ardelenice, cel al Unirii cu Biserica Romană, formarea unor intelectuali români la școlile apusene ș.a. Persecuțiile și teroarea asupra românilor au cunoscut proporții nemaifântâlnite până atunci.

Înfrângerea Puterilor Centrale în Primul Război Mondial și destrămarea Imperiului Austro-Ungar (1918) au prilejuit împlinirea aspirațiilor naționale ale românilor din Transilvania care, prin decizia plebiscitară a Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia (1 decembrie 1918), a intrat în componența a ceea ce avea să devină, prin hotărârile Conferinței de Pace de la Paris, **România Mare**. Pe străvechiul pământ românesc a început o nouă viață în cadrul statului național unitar, dar primejdiile la adresa sa nu s-au terminat, și în zilele noastre neprieteni, pe cât posibil, luptă pentru lichidarea României ca stat și a românilor ca națiune. Numai că vremurile s-au schimbat, sentimentul istoriei însoțește pe toți cei care simt românește, așa spun versurile cântecului „Tot ce-i românesc nu pierie și nici nu va pieri”. Românii au sperat și au luptat pentru unitate națională, o viață prosperă și liniștită, de pace, înțelegere și conviețuire în deplină conlucrare cu minoritatea maghiară și cu toate minoritățile naționale în cadrul statului român.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

- Academia Română, *Istoria românilor*, vol. I-VII (capitolele referitoare la *Transilvania*), EE, București, 2003;
- Ștefan Pascu, *Voievodatul Transilvaniei*, vol. I-II, ed. a II-a, Edit. Dacia, Cluj, 1972;
- Constantin C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. I, Edit. BicAll, pp. 171 – 251; 264 – 282; vol. II, pp. 180 – 210; 215-233; 306; vol. III, p. 122; 143 – 144; 253-265; 275-296; 343-344; 512-515; 581-586; 687-688;
- Keith Hitchins, *Conștiința națională și acțiunea politică la românii din Transilvania 1700 – 1968*, Edit. Dacia, Cluj-Napoca, 1987;
- G. Lehrer, *Ardealul – pământ românesc*, EȘE, București, 1989;
- M. Păcurariu, *Politica statului ungar și Transilvania, 1867-1918*, Sibiu, 1986.
- R. Șerban, *Fantasma imperiului ungar și Casa Europei*, Edit. Globus, București, 1990.
- Titu Georgescu, *Istoria românilor*, Edit. Fundației „România Mare”, București, 1997, pp. 21-41, 90-95, 123-142;
- M. Bărbulescu, V. Deletant, K. Hitchins, Ș. Papacostea, P. Teodor, *Istoria României*, Grupul Editorial Corino, București, 2007, pp. 78-82, 94-105, 134, 151, 169, 214, 221, 237-240, 249-255, 271, 333-334.